

18. YÜZYILDA TÜRK MÜZİĞİ VE BU DÖNEM PADİŞAHLARININ MÜZİĞE OLAN YAKLAŞIMLARI

Prof. Dr. Pınar SOMAKÇI*

Özet

Türk Müziği tarihi süreci içinde 17. yüzyıl Osmanlı musikisinin, doğu musikisi ile etkileşimi sonucu kendi uslubunu yarattığı ve 18. Yüzyıl ise Osmanlı musikisinin olgunlaştığı dönem olarak bilinmektedir. Ancak bu yüzyıllardan kalan musiki kaynaklarının azlığı, Türk Musikisinin bu dönemlerde daha ayrıntılı olarak araştırılmasını zorunlu kılmaktadır.

Türkler, kurmuş oldukları her devlette, toplumun türlü yaşantı sahnelerinde musikiyi hiç ihmal etmemiş, yaşamlarının pek çok evresinde müzikle içiçe yaşamışlardır. Yüzyıllara bağlı olarak müzikteki gelişmeler birbirinden kopuk düşünülemez. Genellikle ele alınan yüzyıl, izlerini bir önceki yüzyıldan alır ve bir sonraki yüzyıla da taşır. Nitekim tarihi gelişmelere bakıldığında 17.yüzyılda Türk Müziğinin gösterdiği büyük ilerlemenin, 18.yüzyılda da hızla devam ettiği görülmektedir.

Siyasi tarih açısından 18 yüzyıl başları Osmanlı Devletinin dönüm noktalarından biridir. Karlofça Antlaşmasının ağır hükümleri ile Avrupa kıtasında kaybedilen topraklar Avrupa Devletleri tarafından bölüşülmeye başlanmıştır. Avrupa gittikçe güçlenen ordularıyla Osmanlılara tehdit oluşturmuştur. Yaşanan bütün bu olumsuzluklara rağmen Osmanlı Devleti'nde sanat hareketleri başarılı bir şekilde devam etmiş, sanatkarlar önceki devirlerde olduğu gibi eşsiz eserler vermeyi sürdürmüşlerdir.

Bu çalışmada, 18. Yüzyılda yaşanan Türk Müziği alanındaki gelişmeler genel hatlarıyla incelenmiştir. Kültürel gelişmelerde önemli rolü olan siyasi idarenin müziğe olan etkileri ilgili dönemde yaşamış padişahlar açısından açıklanmaya çalışılmış ve müzik alanındaki gelişmeler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak, o dönemde yaşamış Padişahların destekleriyle de Türk Müziğinde genel anlamda bir olgunluk dönemi yaşanmış, bestekarlık sahasında önemli kişiler eserleriyle iz bırakmışlardır. Bestekarlar tarz farkı gözetmeksizin (divan, tekke ve aşık) her üç sahada da eserler vermişlerdir. Yine Kantemiroğlu ve Nayi Osman Dede gibi devrin önemli müzisyenleri icracılık ve bestekarlık yanında nazari sahada da (müzikolojik) önemli eserler vermişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Türk Müziği, 18.yüzyıl, Osmanlı Padişahları, Müzik Yaklaşımları, Osmanlı Dönemi

TURKISH MUSIC IN THE 18 TH CENTURY AND MUSICAL APPROACHES OF THIS PERIOD SULTANS

Abstract

Ottoman music created its own style as the result of interaction with eastern music in 17th century. 18th century is called as age maturity for Ottoman Empire. Lack of musical resources music history of these centuries, obliges more detailed investigation of Turkish music in these periods.

* İstanbul Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Müzikoloji Bölümü, pinsomak@gmail.com

Turks never neglected music in their history. Music had also been very through the centuries. Developments of music century can not be think in different way. The centuries usually take some aspects and pehenemenon from the previous century, and they forward them the next century. As a matter of fact, looking at the historical developments, it can be seen that the Turkish music progressed in 17th century and this progression was keep in the 18th Century.

At the begining of 18th century is one of the turning points of the Ottoman State. The Ottoman lands that was lost by sentence of the treaty of Carlofca started to be shared by European countries. Additonally, Europeans day by day was more threat by their powerfull army for Ottoman Empire. Despite all these negativities, the proression of art continued successfully in the Ottoman Empire, and the artisans continued to give unique works as they did in the previous eras.

In this study, the developments in the field of Turkish Music in the 18th century were examined in general terms. The influence of the political personality, which has an important role in cultural development, as tried to explain by the musical vision and policy of Sultans who lived in the related eras.

As result, maturity era (for music) was lived in this period by the supports of sultan, thanks to this many big musican and composer left big tracks in Turkish history. The composers have performed works in all three areas (divan, tekke and lover) regardless of style difference. Also some important musicians such as Kantemiroğlu and Nayi Osman Dede worked on theoretical area besides performance and composition.

Keywords: Turkish Music, 18 th centruy, Ottoman Sultans, Musical Approaches, Ottoman Era.

Giriş

Türkler, kurmuş oldukları her devlette toplumun türlü yaşantı sahnelerinde musikiyi hiç ihmal etmemişlerdir. Örneğin av partilerinde, resmi ve büyük törenlerde, elçi kabullerinde düğünlerde vb. gösterişli musiki icraları yapılmıştır (Özalp, 1986, s.111).

18.yüzyıla gelene dek Türk Müziğinin tarihsel gelişimi kısaca şöyle özetlenebilir;

Türklerin İslamiyeti kabulü yaklaşık 9.yüzyılın sonlarına rastlar. İslamiyetten önce büyük göçlerle Batıya taşınan bu eski kültür, oralarda bulunan kültürlerle kaynaşmış ve değişik müzik türlerinin doğmasına neden olmuştur. Göçebelikten yerleşik düzene geçildikten sonra, toplumsal ilişkiler sıklaştıkça, kültürel alışveriş artıkça, ilimde ve sanatta hızlı ilerlemeler başlamıştır. Bir yandan geniş halk topluluklarının yapısı içinde özelliğini koruyan ve kuşaktan kuşağa aktarılan halk müziği, cami ve tekkelerde gelişen dini müzik, kültür ve üst düzey sınıfın elinde işlenerek gelişen Klasik Türk Müziği, devlet sistemi içinde disiplinli bir ordu geleneğinin başlamasından doğan mehter müziği ortaya çıkmıştır. Bu alanlarda pek çok önemli müzisyenler yetişmiştir (Özalp, 1986, s. 112).

Türk Müziği'nin temelini oluşturan nazariyat sistemi, 9. yüzyıldan başlayarak 10 yüzyılda özellikle Farabi ile sağlam temellere oturmuştur. 13. yüzyılda *Sistemci Okul*'un ilk temsilcilerinden biri olan Safiyüddin Urmevi ile ses sistemi, bunların kuralları ve matematiksel yapısı yaptıkları çalışmalarla kaynaklarında belirlenmiştir (Işıktaş, 2016, s.676). 13. yüzyılın ikinci yarısında yine Anadolu'da, Mevlevi tarikatının kurucusu Mevlana Celalettin Rumi (1207-1273) Türk kültür hayatına etkileri, zamanımıza kadar ulaşmıştır. Mevleviliğin müziğe önem vermesi ve Mevlana'nın oğlu Sultan Veled'in (1226-1312) güçlü bir besteci olması, bu müziğin verimini, etkinliğini arttırmıştır. Daha sonra 14.ve 15 yüzyıllar arasında yaşamış olan Abdülkadir Meragi önemli bir müzik bilimcisi olup,

sistemci ekolün son temsilcilerinden biridir. Özellikle 15. Yüzyıldan itibaren nazariyat sisteminin oturmasıyla beraber nazariyat çalışmaları şekil değiştirmiş, daha çok müzik pratiğini öğretmeye yoğunlaşmıştır.

Cem Behar'a göre; bugünkü müzik geleneğinin yazılı ve sesli izlerini ancak 17. Yüzyıl başlarından itibaren sürmek mümkündür. Daha önceki dönemlerden günümüze gelebilmiş, gerek Osmanlı'nın 16. Yüzyılının öncesine ait olan, gerekse Osmanlı öncesi dönemlere ait ve bu aidiyeti tartışılmaz olarak belgelendirebilen bir repertuar elde mevcut değildir (Behar, 2015, s.13). Bu yüzyıldan elimizde kalan; Beste-i Kadim denen düğah, hüseyini, pençgah makamlarından üç mevlevi ayin-i şerifi, en eski eserlerdir ve bestecileri bilinmemektedir. Yine bir başka kaynakta 16. yüzyılda Şevknağme adlı eseri ile bilinen Abdül Efendi, dini musikide Hatip Zakiri Hasan Efendi, besteci Gazi Giray Bora Han ve *Saznağme* adlı eseri ile bilinen Durak Ağa Türk Müziği tarihinde öne çıkan isimler olmuşlardır (Görgülü, 2015, s.22).

17. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun duraklama dönemine denk gelmesine rağmen Türk Müziği açısından yine önemli bir zaman dilimidir. Özellikle Sultan IV. Mehmet uzun saltanat yıllarında Türk Müziğinin yeşermesi için her türlü imkanı tanımıştır. Dini müzikte şaheserler verilirken dindışı müzikte de önemli çalışmalar yapılmıştır. Örneğin Türk Müziğine Batı notası ilk kez Ali Ufki Bey arayıcılığıyla girmiş ayrıca Nayi Osman Dede, Tanburi Mustafa Çavuş, Ebubekir Ağa, Neyzen Ali Dede, Kemani Hızır Ağa, Mustafa Kevseri gibi pek çok önemli bestekarlar ve müzik bilimcileri yetişmiştir (Özalp, 1986, s. 139).

Bülent Aksoy'a göre; musiki kaynaklarının azlığına karşılık, Türk Musikisi'nin belki de en çok araştırılması gereken dönem 17. ve 18. Yüzyıllardır (Aksoy, 2003, s. 13).

18. yüzyılda Türk Müziği

Yüzyıllara bağlı olarak müzikteki gelişmeleri birbirinden kopuk düşünülemez. Genellikle ele alınan yüzyılın izlerini, bir önceki yüzyıldan alıp bir sonraki yüzyıla da taşıdığı daha önce belirtilmiştir. Aksoy'a göre,

"...18.yüzyıl Osmanlı toplumunda musikini geliştirdiği bir çağdır. Doğu musikisinin olgun bir sentezi sayılabilecek olan Osmanlı-Türk uslubunun vazgeçilmez örneklerinden bir çoğu bu yüzyılda ortaya çıkmıştır. Osmanlı Musikisinin pek çok üstad bestecisi bu dönemde yaşamış sanatçılardır. Musikiyle uğraşan insanların sayısı bu dönemde artmıştır. Osmanlı şehirlerine artarak gelen Avrupalı gezginlerin kolayca dinleme imkanı bulabilecekleri ölçüde toplumda yaygınlaşmıştır" (Aksoy, 2003, s. 87).

Araştırılan kaynaklar sonucunda 18. yüzyılda müzik alanındaki gelişmeleri, daha net ortaya koyabilmek için maddeler halinde şu şekilde özetlenebilir:

1) Bu yüzyılın son ilk 10 yılı içinde dahi bestekar olarak kabul edilen İtri'nin kişiliğinde "Klasik Çağ" zirveye ulaşmıştır. Yetişmiş olan büyük bestekarlar klasik okulun bütün gereklilikleriyle geleneğe bağlı kalırken, bestelerine bazı yenilikler ekleyerek eser vermeye devam etmişlerdir. Bu dönemde yaşamış önemli bestekarlara örnek olarak: İtri, Nayi Osman Dede, Tanburi Mustafa Çavuş, Ebubekir Ağa, Neyzen Ali Dede, Kemani Hızır Ağa, Mustafa Kevseri, Enfi Hasan Ağa, Tanburi Zaharya, Dilhayat Kalfa verilebilir (Uslu, 2001, s.8).

2) Başta padişahlar olmak üzere zevk sahibi sanatsever devlet adamları, varlıklı kimseler, kısacası toplumun kültürlü kesimi, musikişinastları korumuşlardır.

3) Gittikçe akademileşen Enderun'da ciddi bir müzik öğrenimi ve öğretimi yapılmıştır. Ünlü ustalar burada hocalıkla görevlendirilmiştir.

4) Dini ve dindışı müzik öğrenimi zenginleştirilmiştir. Tekkelerin meşkhanesine sanatkar şeyhler getirilerek dini ve dindışı musiki öğrenimi teşvik edilmiştir. Özellikle Mevlevihaneler birer güzel sanatlar akademisi gibiydi. Bu dönemde camî musikisi gittikçe zenginleşmiş, dindışı musikide eserler vermiş olan bestekarlar dini musikide de eşsiz eserler verilmiştir. Böylece tarikat mensupları gerekse diğer sanatkarlar, her türde eser vermeyi ihmal etmemişlerdir (Özalp, 1986, s. 157).

5) Divan edebiyatı ve şiiri Türk Musikisinin büyük beste formları ve bunların bestelenmiş şiirleri çok kültürlü kesime hitap etmiştir. Buna karşın halkın arasında kolayca anlaşılır, nisbeten sade dil ile yazılmış şiirler ve besteler halkın hafızasında kolayca yaşayabiliyordu. (Divan şairleri İran edebiyatını örnek alarak eserler verirken, Türk Musikisi Arap ve İran musikisini etkisi altına almıştır). Şairlerimiz halk şiiri anlayışı içerisinde hem hece hem de aruz kalıplarını kullanarak eserler vermeye başlamışlardır. Böylelikle yeni tür müzikler ortaya çıkmıştır. Klasik Türk Müziği ile halk musikisi arasında yer alan "Aşık Musikisi" türü ortaya çıkmıştır. Her iki müzik türünden de tad taşıyan bu sanat o dönemde oldukça revaç görmüş 19.yy da da etkisini sürdürmüştür. Klasik Türk Müziği repertuarında *koşma*, *divan*, *mani*, *kalenderi*, *kayabaşı*, *kerem*, *destan*, *müstezad* gibi şekiller ortaya çıkmıştır. Yine halk müziği ölçüleri içerisinde adı bilinmeyen bestekarlarca bestelenmiş kendine özgü çalgılarla çalınıp söylenen oyun takımlarına eşlik eden "köçekçe, tavşancalar" da gelişmiştir. Dini müzikte de bu alanda "ayin, na't, durak" gibi formlarlarda besteler gelişmiştir. Mevlevi ayinleri bu yüzyılda bestelenmiştir. Şairler ilahi sözler yazmakta adeta yarışmışlardır. Padişahlar da bu akıma katılmış, sultan II. Murad ile II. Ahmed'in şiirleri bazı bestekarlarca bestelenmiştir. 18. yüzyılda halk müziği Bektaşî tekkelerinde bestelenen Bektaşî nefeslerinin çoğunluğu da bu görüşleri doğrulayıcı niteliktedir.

6) Yine bu yüzyılda musiki nazariyatı ile ilgili bir çok eserin kaleme alındığı dikkati çeker. Türk Musikisinin tıp alanında kullanılması geleneği de sürdürülmüştür. Sultan I. Abdülhamid ve Sultan III. Selim dönemi hekimbaşlarından Gevrek-zâde Hasan Efendi *Neticetü'l Fikriyye ve Tedbir-i Velâdetü'l Bikriye* adındaki eserinde bu konulara eğilmektedir. İbni Sina'nın *Tıp Kanunu* eserini Türkçeye çeviren Tokatlı Mustafa Efendi ile bunun öğrencisi Gevrekzâde Hasan Efendi, eserinin bir bölümünde makamlarımızın hangi çocuk hastalıklarına iyi geldiğinden söz ederken şöyle der;

"...ve bunun gibi eserlerinin nefs-i hayvanî ile şiddetle ilişkisi olduğundan zevk alması ile kendilerinde ferahlık, huzur, neş'e vererek yaratılışları sağlamlaştırır; ruhları rahatlar, keder ve hüünleri yok olur, uyku ve istirahatlerini düzenleyerek nefes almalarının düzeltir, iyi gelişmelerinin sağlar..." "...Rast makamı; bu makamın nağmeleri ve söylenişi ile beyin hastalıklarından ileri gelen bağırsak bozuklukları ve yarım felçleri önlenir; tedavi edilir. İsfahan Makamı; Makamın nağmeleri zihin açıklığı verir, çocuğun zekasını geliştirir, gücünü tazeler, ateşli hastalıklardan korur. Hicaz makamı; Çocuklarda idrar zorluklarının düzeltir. Uşşak makamı; Yetişkin erkeklerde ayak ağrılarına karşı çok yararlıdır. Küçük çocukların rahat uyumalarının ve uyku sayesinde dinlenmelerine etkisiyle olgunluk düzeyine çıkmasının sağlar..." (Özalp, 1986, s. 158)

7) Askeri alanda Mehter musikisinde önemli şahsiyetler yetişmiş, geçen yüzyılda yaşayıp da bu yüzyılda hayatta olanların eserlerinden başka eserlerde ortaya çıkmıştır. Bunlardan başka Mehter Musikisinin önemli bir kaynağı olan bir mecmuâyı yazan Hekimbaşı Abdülaziz Efendi de 18.yüzyılın önemli ilim ve sanat adamlarındandır. Aksoy (2003, s.88) kaynağında şu şekilde bahseder:

“18. Yüzyılda ÷lkemize gezgin olarak gelen Avrupalı gezginlerden Fransız hukukçu M.Guer bir kaynağında “Türklerin Mehter musikisinden çok hoşlandığını, toplu icrada bütün sazlar çaldığı zaman çok başarılı ortalama 200-300 sazdan tek ses çıktığını ifade eder. Bir başka gezgin Toderini ise Mehteri “gerçekten görkemli, saltanata özgü bir şey” olarak tasvir eder. Yine Romantik Alman şairi Schubart ise, mehteri övgülere boğar.”

8) Bu yüzyılda Kantemiroğlu, Nayî Osman Dede, Abdülkadir Nasır Dede, Kevserî gibi musikisinaslar yetişerek icat ettikleri yeni nota yazım sistemleri ile Türk Müziği repertuarına pek çok eser kazandırmıştır (Tura,2000, s.25). Özellikle yeniden incelenerek busene arşivimize kazandırılan *Kevseri Mecmuası* adlı kitap çalışması Osmanlı Türk Musikisinin elimizdeki en geniş nota kaynağı olma özelliğini taşımaktadır (Ekinci, 2015, s. 26). Yine 18. Yüzyılın ortalarında Şeyhülislam Esad Efendi'nin yazmış olduğu *Atrâbu'l Âsâr* adlı kitap, ünlü musikîşinastları ve meşhur eserlerini içermektedir (Paçacı, 2010, s. 23).

9) Yüzyılın ilk çeyreği içinde gelişmeye başlayan yenileşme süreci içinde kısa süren “lale devri” adını alan sulh ve huzur dönemi musikimizde bazı yeni zevk anlayışının başlangıcı olmuştur. Bu dönemde özellikle III.Ahmed ve Damad İbrahim Paşa şair ve musikîşinastları korumuş sanat için ortam hazırlamıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi başta III. Ahmed, I.Mahmud ve III.Selim gibi hükümdarlar, sanatsever vezirler ve varlıklı kişiler musiki ile uğraşanları korumuş, teşvik etmiş, tekkelere yardım ederek bu sanatın ilerlemesine katkıda bulunmuşlardır. Bu noktada dönemin padişahlarına göz atmakta yarar vardır.

18.Yüzyıl Osmanlı Padişahları

Bu yüzyılda normalde sırasıyla 6 padişah gör÷lmektedir. Ancak son sıradaki müzisyen padişahlardan III. Selim'in taht süresi; 19.yüzyıla taşsa da yaşamının büyük bir bölümü 18.yy'ın son çeyreğini de içerdığı için bu yüzyılda da yer verilmiştir. Aşağıdaki tabloda Padişahların taht süresince yaptıkları müziksel gelişmeler özetlenmeye çalışılmıştır:

SIRA	SULTAN	TAHTA ÇIKIŞ	TAHTAN İNİŞ	TAHT SÜRESİ	DÖNEMİNDEKİ MÜZİKSEL GELİŞMELER
1	II. Mustafa	1695	1703	8 yıl	Şiirleri bestelendi
2	III. Ahmed	1703	1730	27 yıl	Şiirleri bestelendi. Cariyelere bizzat musiki dersleri verdi. Lale devri(1718-1730) ıslahatlar yapıldı Saz takımı kurdu.
3	I. Mahmud	1730	1754	24 yıl	Bestekardır. Enderun ve saraya önemli sanatçı kadrosu alındı ve gençler ve cariyeler yetiştirildi.
4	III. Osman	1754	1757	3 yıl	Sanatı pek desteklememiş, ustaların yetişmesine son vermiş
5	III. Mustafa	1757	1774	17 yıl	Nispeten sanatta gelişmeler olmuş. İsim yapan bir sanatçı yetişmemiş

6	I. Abdülhamid	1774	1789	15 yıl	Müziğe önem vermiş, kendi kızına müzik dersleri aldirtmiş, saraya ney, tanbur, def, kemençe, çeng raks dersleri için hocalar davet etmiş
7	III. Selim	1789	1807	18 yıl (18.yy'ın son çeyreği 19.yy başı)	Müzik alanında çok önemli bir sultandır. Kendisi de hayatının pek çok bölümünü musikiyle geçirdi. Dönemine III.Selim okulu bile denir. Aynı zamanda bestekardır. Makamlar terkiib etmiştir. Ney ve Tanbur icracısıdır. Döneminde pek çok önemli müzisyen yetişmiştir.

Tablo: 1- 18. Yüzyıl Dönem Padişahları ve taht sürelerinde yaşanan müziksel gelişmeler

- 1) Bu tabloya göre sıradan gidecek olursak 18. yy'ın ilk padişahı olan II. Mustafa (8 yıl) döneminde, müziğe destek verilmiş, özellikle Mevlevihanelerde okutulmak üzere şairler arasında ilahi söz yazmak adeta yarış niteliği kazanmıştır. Padişahlar bile bu akıma katılmış özellikle II. Mustafa ve III. Ahmed'in şiiirleri bazı bestekarlarca bestelenmiştir (Özalp,1986, s. 158).
- 2) Ardından 27 yıl boyunca taht süresinde kalan III. Ahmed dönemi de yine müziğin gelişmesi açısından çok önemli bir dönemdir. III. Ahmed sarayda bizzat cariyelere musiki dersleri vererek onların yetişmesini sağlamıştır. Ayrıca bu yüzyılın ilk çeyreği içinde gelişmeye başlayan, yenileşme düşüncesi "Lale Devri" adıyla anılan sulh ve huzur dönemi, musikimizde bazı yeni bir zevk anlayışının başlangıcı olmuştur. III. Ahmed düzenlediği düğün ve şenlikler ile ün yapmıştır saz takımı kurdurmuş, yeni besteler yaptırmıştır (Uslu, 2001, s.7). Özellikle yine III. Ahmed ve Damad İbrahim Paşa gibi devlet adamlarının sanatı ve sanatkarı korumuş olmaları bu gelişmede etkindir.
- 3) O dönemin şairlerinden Seyid Vehbi *Surname* adındaki eserde şöyle der:

"...Devrin güzde bestekar ve hanendesi olan saray hanendeleribaşı Burnaz Hasan Çelebi'nin emrinde devrin tanınmış sazende ve hanendelerinden mürekkebe seksen kişilik bir saz heyeti teşkil olundu. Nedim Seyid Vehbi, Talib ve Raşid büyük şairler, bu sünnet düğünü için şarkılar gazeller yazdılar ve bunlar bestelendi. Bu muhteşem saz heyeti hergün sarayda, Yalıköşkü'nde toplanarak düğünde çalınacak parçaları meşke başladı..." (Özalp,1986, s. 159).

Yine bu Lale devrinde sünnet düğünleri için kurulmuş çadırlarda karagöz, çengi ve köçeklerle çeşitli musiki toplulukları sanatlarını sergilemişlerdir. Ayrıca her esnaf kolu, birer musiki ve oyun takımları oluşturmuş, her gün iki saat süren ve yeni bestelenmiş eserlerle konserler vermişlerdir. Zaman zaman ses ve saz sanatkarı sayısının yüz kişiyi bulduğunu da bazı kaynaklar yazmaktadır. *"...Bayramın 3.günü İbrahim Paşa'nın huzurunda seksen kişilik saz heyeti fasıldan fasıla geçerek dinleyenleri hayran etmiştir..."* şeklinde anlatımlar vardır. 18.yüzyıldan ize kadar gelen eserlerin çokluğu ve bu eserde görülen melodi zenginliği, klasik bestelerimize verilen üslup, şekil ve ritim özellikleri bakımından her zaman için üzerinde durulmaya değerdir (Özalp,1986, s. 159).

- 4) Daha sonra özellikle Sultan I. Mahmud yine musiki ile uğraşanları korumuş, zamanında mükemmel bir gelişme gösteren Enderun mektebindeki ve sarayda değerli sanatkarlardan oluşan bir kadro kurmuştur. Bu insanlar Enderun'daki gençlerle saraydaki cariyelerin yetişmesine

büyük rol oynamıştır. Fakat bu Padişah'tan sonra hükümdar olan kardeşi Sultan III. Osman üç yıllık sanatı sırasında bütün bunlara son vermekle kalmamış, büyük ustaların işine son vererek dağıtmıştır. Sultan III. Ahmed'in oğlu, Sultan III. Mustafa zamanında nisbi bir gelişme olmuşsa da bu dönemde isim yapmış bir büyük bir sanatkar gözlenmemiştir.

- 5) Başka bir yönden ise; genişleyen bu hayat sultan sarayları dışında ekabir saraylarına da taşmıştır. Mesela Sultan I. Abdülhaid'in kızı Esmâ Sultan'ın Eyüp ve Boğaz'daki saray ve yalılarında muntazam musiki öğretimi yapılmış, tanınmış hocalar davet edilerek tanbur, def, kemençe, çeng, bobok (bozuk) ve raks öğretilmiştir. Derviş İsmail Şeyda Dede'nin burada ney hocalığı yaptığına dair belgeler vardır. Ayrıca yine maaşlı lavta, köçekçe. Tavşanca meşk eden öğretmenler bulunmuştur. Bestekar ve hanende Ankaralı Sadullah Efendi Esmâ Sultan'ın cariyelerine sözlü eserle meşk etmiştir.
- 6) Aynı yüzyılın en dikkate değer kesimi olan Sultan III. Selim'in 28 yıllık hayatını ve uğraşını güzel sanatlara özellikle musikiye adanmıştır. Bu devirde kısaca Türk Musikisi, yeni makamlar ve bestekarlık furusuyla yeni yollar aramıştır. III. Selim musiki ilminin gelişmesi için Hamparsum'a ve Şeyh Abdülbaki Nasır Dede'ye 2 ayrı nota yazımı icat ettirmiştir. Böylelikle pek çok eser notaya alınabilmiştir (Öztuna, 1990, s. 282).

Sonuç

Yapılan araştırmalar sonucu, tarihi açıdan 18 yüzyıl dönemi Osmanlı Devletinde yaşanan bazı siyasi olumsuz gelişmelere rağmen, Türk Musikisi açısından olumlu yönde önemli gelişmeler olduğu gözlemlenmiştir. Hem dini hem dindışı hem de askeri alanda önemli bestekarlar yetişmiş, Türk Musikisi repertuarı zenginleşmiştir. Bazı nota yazım biçimleri icat edilmiş, musiki nazariyatı ile ilgili eserler yazılmıştır. Bu dönemde yine gittikçe akademikleşen Enderun'da ciddi bir müzik eğitimi yapılmıştır. Yüzyılın ilk çeyreğinde yenileşme süreci olan Lale Devri'nde ise musikimizde bazı yeni zevk anlayışı gelişmiş, pek çok formlardan oluşan yeni besteler üretilmiştir

Bu gelişmelere paralel olarak yine padişahların sanata ve müziğe desteği de Türk Musikisi'nin gelişmesinde çok önemli rol oynamıştır. Örneğin Sultan II. Mustafa'dan I. Mahmud'a kadar müzik adına önemli gelişmeler olmuş bestekarlar hocalar yetişmiş, ancak III. Osman'ın sanat adına destek vermemesiyle müzikte durağan bir süreç oluşmuş ve hatta kendinden sonra tahta geçen III. Mustafa dönemini bile etkilemiş önemli müzisyenler yetişmemiştir. Nerdeyse müzik adına toplamda 20 yıl verimsiz geçmiştir. Daha sonra tahta çıkan I. Abdülhamid ve III. Selim ile tekrar yükselişe geçmiştir.

18. yy da Avrupalıların büyük ilgisini çeken ve bir masal, efsane ülkesi gibi merak edilen İstanbul'a pek çok kimse gelmiştir. Bunların bir bölümü şartlanmış kafalarla geldikleri için gerçekleri görememiş ya da gördüklerini yansıtamamış kişilerdir. Bir bölümü ise objektif kalabilmiş ve gerçekleri olduğu gibi eserlerine aktarmışlardır. İşte bunlardan biri olan Charles Fonton (1987, s.58) *18.yüzyılda Türk Müziği* adlı kitabında şunları anlatmaktadır: “...Genel olarak Şark müziğinin içli dokunaklı olduğu söylenebilir... Şark müziği özellikle kromatik diziyi kullanır. Dolayısıyla belki tüm müziklerden daha derin, duygulu ve dokunaklıdır...”

Kaynaklar

- Aksoy, B. (2003). Avrupalı Gezinleri Gözüyle Osmanlılarda Musiki, İstanbul: Pan Yayınları 29.
- Behar, C. (2015). Osmanlı/Türk Musikisinin Kısa Tarihi, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ekinci, M.U.(2015). Kevseri Mecmuası, 18. yy Saz Müziği Küllüyatı, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Fonton, C. (1987). 18.Yüzyılda Türk Müziği, çeviren: Cem Behar, İstanbul:Pan Yayıncılık.
- Görgülü, D. (2015). Geleneksel Türk Müziği Tarihi-12, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Işıktaş, B. (2016). Kuramdan İcraya Müziğin İntikal Aracı: Ud'un Dünü Bugünü, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9/44, 673-683.
- Paçacı, G. (2010). Osmanlı Müziğini Okumak, İstanbul:Kültür Bakanlığı Yayınları
- Özalp, N. (1986). Türk Musikisi Tarihi-Derleme, 1.cilt, Ankara:TRT Yayınları.
- Öztuna, Y. (1990), Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi I-II, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tura, Y. (2000), Kantemiroğlu 1.cilt, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uslu, R. (2001). Mehmed Hafid Efendi ve Musiki, İstanbul: Pan Yayınları.